

Suomi kulttuurisen kylmän sodan näyttämönä

Joni Krekola: *Maailma kylässä 1962. Helsingin nuorisofestivaali*. Like 2012. 309 s.

Kylmän sodan tutkimus on parin viime vuosikymmenen aikana levittäytynyt poliittisen historian ja kansainvälisten suhteiden tutkimusperinteistä kulttuurin- ja mediatutkimuksen sekä sosiaalishistorian puolelle. Diplomaattien ja armeijoiden rinnalle ovat nousseet taiteilijat, tiedemiehet ja urheilijat. Suomen ja suomalaisten osuutta tässä niin sanotussa kulttuurisessa kylmässä sodassa on toistaiseksi tutkittu verrattain niukasti. Joni Krekolan viime vuonna ilmestynyt *Maailma kylässä 1962: Helsingin nuorisofestivaali* kuuluu alan pioneereihin.

Taitavasti otsikoitu *Maailma kylässä 1962* on perinpohjainen tutkimus siitä, kuinka Neuvostoliiton resursseilla ja tuella alulle pantu Maailman nuorison ja opiskelijoiden festivaali päättyi Helsinkiin. Krekola pohtii, millaisia ongelmia

kommunistisena pidetyn juhlan järjestämiseen Suomessa liittyi, ja mitä siitä seurasi. Helsingin festivaali tunnetaan edelleen lähinnä sen vastustuksesta ja juhlien aikana tapahtuneista osallistujien ja helsinkiläisnuorten välisistä katumellakoista.

Tutkimuksen näkökulmasta Helsingin nuorisofestivaali on herkullinen tapaus. Se tarjoaa mainion tirkistysaukon Kekkonen Suomen tasapainoiluun idän ja lännen välillä. Kansandemokraatteja ja osin maalaisliittoa lukuun ottamatta koko poliittinen kenttä vastusti festivaalin tuloa Suomeen, sillä sen pelättiin vaarantavan Suomen neutraalin aseman. Käytännössä festivaalin isännöinnistä oli kuitenkin miltei mahdotonta kieltäytyä.

Festivaalilla oli myös kansainvälinen ulottuvuutensa. Neuvostoliiton, Yhdysvaltain ja Itä-Saksan viranomaisaineistoilla Krekola kytkee festivaalin osaksi kulttuurista kylmää sotaa, jossa sekä Neuvostoliitto sosialismeineen ja Yhdysvallat kapitalismeineen kävivät kamppailua maailman nuorion tuesta. Neuvostoliiton tukeman festivaalin järjestäminen lännen puolella ei ärsyttänyt ainoastaan suomalaisia poliittisia piirejä, vaan kommunismin levittäytymisestä oltiin huolissaan myös rapakon takana. Niinpä heinä-elokuussa 1962 Helsingissä juhlivat festivaalivieraiden lisäksi Yhdysvaltojen ja muun ”vapaa maailman” nuorisoryhmät, jotka tarjoilivat suomalaisnuorille ja ulkomaalaisille vieraille kapitalismin hedelmiä vastafestivaalin muodossa.

Suomalaispoliitikkojen asenne muutokset festivaalin kuluessa korostavat Neuvostoliiton merkitystä Suomen sisäpolitiikassa. Festivaalin laaja poliittinen vastustus ja alkupäivien nuiva suhtautuminen, ja sen kääntyminen festivaalille myönteisemmäksi loppua kohden, kertovat siitä, ettei suomalaispoliitikkojen keskuudessa ehkä ymmärretty vakavuutta, jolla Neuvos-

toliitossa nuorisofestivaaliin suhtauduttiin. Maailman nuorisofestivaali ei ollut mikään tahansa ystävyden nimissä tanssittu tanhujuhla, vaan megaluokan kansainvälinen tapahtuma, jolla Neuvostoliitto pyrki lisäämään kulttuurista, mutta myös poliittista arvostustaan.

Nuorisofestivaali oli osanottajamäärältään suurin Suomessa siihen asti järjestetty kansainvälinen tapahtuma, joten voidaan jopa väittää, että vastustusvimmassaan suomalaisviranomaiset, nuorisopoliitikot ja matkailutoimijat jättivät kansainvälisen tapahtuman potentiaalinsa suurelta osin hyödyntämättä. Festivaalijärjestäjien uutisointi rajoittui suomenkieliseen *Kansan uutisiin* ja suomalaiseen lukijakuntaan. Ulkomaisille vieraille oli tarjolla erittäin niukalti tietoa järjestäjämaasta, festivaalista, puhumattaakaan festivaalin aikana tapahtuneista yhteenotoista. Festivaalilehteä, jota oli aiemmilla nuorisofestivaaleilla ja jo ennen festivaalia jaettu useilla kielillä, ei julkaistu Helsingissä lainkaan. Festivaalin vastustajienkin brosyirit keskittyivät joko mustamaalaamaan tapahtumaa tai kumartelemaan amerikkalaistyylisiä kulttuuria.

Poliittisten koukeroiden ohella Krekola tarkastelee nuorisofestivaalia ruohonjuuritasolla. Festivaaleille osallistuneiden nuorten kokemukset hahmottavat, millaista ulkomaalaisten kohtaaminen oli 1960-luvun alun Suomessa, jossa emigrantteja oli vain kourallinen eikä kokemuksia ”toisista” ollut saatu vielä matkailunkaan kautta.

Laajat muistitietoaineistot olisivat mahdollistaneet festivaalin kokemuksellisen annin tarkastelun kokonaisvaltaisemminkin. Sinne tänne ripotellut osallistujien, vastustajien ja järjestäjien muistelut jäävät analyttisemmin tarkastelun poliittisen pelin varjoon. Sekä suomalaisten että ulkomaalaisten kokemuksia ja havaintoja olisi voinut luontevasti analysoida esimerkiksi festivaaliohjelman yhteydes-

sä. Nyt ohjelman esittäminen jää hieman luettelomaiseksi ja seisauttaa hyvin alkaneen tarinan hetkeksi paikoilleen.

Kulttuurihistorian kannalta on erityisen kiinnostavaa, että Krekola liittyy Helsingin nuorisofestivaaliin 1950-lukulaiseen perinteeseen. Vaikka elettiin jo vuotta 1962, ”60-luvun tunnusmerkeistä oli havaittavissa vasta heikkoja signaaleja”. Keskeistä Helsingin festivaalin suomalaisessa historiassa on myös sen miltei täydellinen sivuuttaminen tutkimuksessa 1990-luvulle asti. Syiksi Krekola esittää 1960-luvun suuren kertomuksen painottunutta roolia, festivaalin vastustusta ja sitä, että suuret ikäluokat olivat vielä liian nuoria ottamaan festivaalin omakseen. 1960-luvun nuorisoliikkeen ja poliittisen aktivoitumisen näkökulmasta festivaali tuli Suomeen hieman liian aikaisin, jotta siitä olisi voinut tulla osa suomalaisen ”kuuskytlukulaisuuden” suurta tarinaa. Muutamaa vuotta myöhemmin tilanne olisi voinut olla toinen. Festivaalin unohtaminen selittyy myös sillä, että tapahtuman laaja vastustus sopi huonosti neuvostomyönteiseen kuvaan Suomen lähihistoriasta. Avaamalla näkökulman kylmän sodan aikaiseen kulttuurisotaan Krekolan *Maailma kylässä 1962* paikkaa ansiokkaasti historiankirjoituksessa ammottavaa aukkoa ja osoittaa, että kaikesta vastustuksesta huolimatta Helsingin nuorisofestivaali oli ja on merkittävä osa Suomen kansainvälistymisen historiaa.

– PIA KOIVUNEN